

Сергій Станіславович ЛУКАШ,

доктор юридичних наук, професор

*(Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Суми)*

Катерина Сергіївна НАУМЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

*(Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Суми)*

Ірина Петрівна ПУРІГА,

кандидат економічних наук

*(Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Суми)*

Микола Олександрович ЛУК'ЯНОВ

*(Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Суми)*

ДО ПИТАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

У статті визначено, що дисциплінованість, порядність, відповідальність, добросовісність поліцейських набувають особливого значення та принципово нового змісту в умовах воєнного стану. Визначено актуальні особливості дисциплінарної відповідальності поліцейських. Наголошено, що провідним завданням дисциплінарної відповідальності поліцейських є не підтримання діючих вимог та інституційних правил, а забезпечення розвитку високих професійних та особистих якостей поліцейського. Акцентовано увагу на тому, що виховання високого рівня дисципліни, у тому числі за допомогою застосування дисциплінарних стягнень, необхідно розпочинати ще на етапі підготовки майбутнього поліцейського. Стверджується, що сутність цивільно-правової відповідальності поліцейських пов'язана зі здатністю держави політично і юридично нести цивільну відповідальність за свавільні та незаконні обмеження представниками правоохоронних органів прав і свобод людини.

Ключові слова: дисциплінарна відповідальність, дисциплінарне провадження, цивільно-правова відповідальність, поліцейські, воєнний стан, цифровізація, цивільне право.

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану поліцейські в окремих регіонах держави, що найбільше потерпають від російського

збройного вторгнення, подекуди виступають єдиними представниками державної влади, надаючи населенню велику кількість послуг, що виходять далеко за межі класичної поліцейської діяльності у більшості державах світу. З огляду на це дисциплінованість, порядність, відповідальність, добросовісність поліцейських набувають особливого значення та принципово нового змісту, що водночас актуалізує питання недопущення вчинення ними різного роду зловживань і правопорушень в умовах складної безпекової ситуації, непередбачуваності та необхідності особливого контролю за дотриманням дисципліни та законності в органах і підрозділах Національної поліції України (далі – поліції).

Правоохоронні органи в цілому та структурні підрозділи поліції зокрема відіграють одну з головних ролей у реалізації функцій демократичної, правової, соціальної держави. Тому одним із завдань поліції демократичних європейських країн є служіння громадянам, захист їх прав, свобод і законних інтересів, забезпечення безпеки і порядку, надання послуг з охорони правопорядку. Від ефективності виконання завдань, покладених на поліцію, значною мірою залежить рівень правопорядку в державі та суспільстві. Водночас поліцейський під час служби та в побуті зобов'язаний неухильно дотримуватись службової дисципліни, беззаперечно і точно виконувати вимоги нормативно-правових актів. Від відповідального ставлення всіх працівників поліції до виконання своїх службових обов'язків залежить досягнення мети функціонування поліції та виконання окремих завдань цього правоохоронного органу держави. Правові установки на належне виконання законів поліцейськими можуть формуватися як за допомогою заходів заохочення, так і примусу¹, зокрема в ході притягнення поліцейських до дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності.

Водночас на сучасному етапі реформування та розвитку України вжито дієвих заходів щодо модернізації системи публічного управління та приведення її у відповідність до європейських стандартів. У цьому контексті актуалізуються питання формування високої правової культури працівників органів публічної влади. Започатковані реформи не оминули таку важливу та необхідну складову державного апарату, як правоохоронна система. Одним із найважливіших чинників ефективності публічного управління та функціонування будь-якого державного органу є дотримання дисципліни та законності під час внутрішньослужбової діяльності працівників².

Слід також зазначити, що питання дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності поліцейських є актуальним також з огляду на те, що «вибір Україною курсу на входження в європейський освітній простір, інтернаціоналізація ділових стосунків у різних сферах діяльності підвищують попит на спеціалістів, яким притаманні певні професійні, а

¹ Kalenichenko L., Slynko D., Sobakar A., Goncharuk V. Features of disciplinary liability of police officers. *Amazonia Investiga*. 2021. № 10 (41). P. 115.

² Sirokha D., Felyk V., Podorozhnii Y., Podorozhnii A. Basic aspects of the compliance with discipline and legitimacy within the official activities of police. *Amazonia investiga*. 2020. № 9 (25). P. 488.

також й лідерські якості особистості. Тому одним із основних завдань, що стоять перед державою, а, отже, й перед вищими освітніми закладами, є підвищення рівня професійної компетентності кожного спеціаліста, в тому числі й працівника Національної поліції, підвищення рівня його підготовленості до виконання службових обов'язків»¹.

Потреба у формуванні ефективного механізму притягнення поліцейських до дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності зумовлена також утвердженням абсолютної цінності людської особистості, свободи, демократії, рівності, пріоритету людини над державою; удосконаленням механізмів належного захисту прав і свобод людини, її рівності перед законом і справедливостю².

Цілу низку основоположних за своїм змістом питань у царині дисциплінарної відповідальності поліцейських розглядали у своїх наукових працях М. І. Ануфрієв, М. І. Байтін, О. М. Бандурка, К. Л. Бугайчук, С. Т. Гончарук, Г. С. Іванова, О. П. Ігнатенко, М. І. Іншин, О. М. Музичук та інші. Слід зазначити, що у контексті викликів сучасності, зокрема безпекових проблем, що постали перед українським суспільством в умовах правового режиму воєнного стану, службова дисципліна поліцейських набуває принципово нового змісту, актуалізуючи проведення нових наукових пошуків.

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити питання дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності поліцейських. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання: визначити ключові особливості дисциплінарної відповідальності поліцейських; розглянути ключові проблеми цивільно-правової відповідальності поліцейських.

Виклад основного матеріалу. Дисципліна з давніх часів вважалася невід'ємною складовою провідних особистісних рис справжнього офіцера та представника держави. Водночас задля її виховання недостатньо лише методів заохочення. Постає необхідність в існуванні злагодженої системи притягнення до дисциплінарної відповідальності за визначене коло проступків.

З огляду на це дисциплінарна відповідальність поліцейських є одним із основних засобів забезпечення ефективного виконання поліцейськими своїх службових обов'язків і недопущення порушень законності, службової дисципліни. Факт наявності на законодавчому рівні нормативних положень щодо можливості застосування до правопорушників відповідних заходів негативного впливу майнового, особистого, морального, організаційного характеру впливає на формування правової свідомості поліцейського, визначає варіанти його юридично значимої поведінки. Важливо, що дисциплінарна відповідальність, з одного боку, впливає на вибір

¹ Тюріна В. О. Відповідальність як фактор формування лідерської компетентності курсантів як майбутніх офіцерів поліції. *Науковий часопис НПУ ім. П.М. Драгоманова*. 2020. Вип. 72. С. 215.

² Shyshka R., Shyshka O., Shyshka N., Slipchenko A., Tkalych M. Updating Civil Legislation in Accordance with European Quality Standards: The Example of Ukraine. *DIXI*. 2022. № 24 (1). DOI: <https://doi.org/10.16925/2357-5891.2022.01.11>.

правомірної поведінки поліцейського, а, з іншого боку, дисциплінарна відповідальність є реакцією держави на невиконання або неналежне виконання поліцейським своїх обов'язків¹. Дисциплінарна відповідальність поліцейських, як зазначають науковці, має ряд особливостей: 1) поліцейські належать до окремої категорії осіб, які відповідно до чинного законодавства є суб'єктами спеціальної дисциплінарної відповідальності; 2) поліцейські, на відміну від громадян, які не проходять службу в правоохоронних органах, притягуються до дисциплінарної відповідальності не лише за порушення законодавства про працю, а й за порушення дисциплінарного статуту; 3) перелік дисциплінарних стягнень, що застосовуються до поліцейських, є ширшим, ніж до працівників, які не перебувають на службі у поліції; 4) порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейських є специфічним; 5) поліцейські притягуються до дисциплінарної відповідальності у разі вчинення будь-якого правопорушення (кримінального, адміністративного тощо)².

Водночас деякі науковці, зокрема і А. Хіллз, ставлять під сумнів два аспекти ортодоксальних досліджень діяльності поліції про те, що 1) робота поліції залежить від поліцейської установи та 2) дисципліна і формальні вимоги є ключовими для структурування та розуміння повсякденної роботи поліції. Дослідник приходять до висновку, що критично важливими змінними, які впливають на роботу поліції, є рівень безпеки, виховання та функціональні навички, а не інституційні ресурси, дисципліна чи формальні вимоги. Інституційні ресурси є бажаними, але не обов'язково відіграють значну роль у впливі, координації чи регулюванні поведінки чи цілей поліцейських³.

З огляду на це провідним завданням дисциплінарної відповідальності поліцейських є не підтримання діючих вимог та інституційних правил, а забезпечення розвитку високих професійних та особистих якостей поліцейського.

Д. В. Глушкова до завдань дисциплінарного провадження відносить наступні: «1) встановити всі факти об'єктивної дійсності, які свідчать про вчинення працівником дисциплінарного проступку, або відсутності в діях відповідної особи його складу; 2) визначити розмір шкоди підприємству, установи чи організації, яка була завдана внаслідок порушення трудової дисципліни; 3) забезпечити непорушність прав, свобод та інтересів працівника у разі не доведення факту порушення ним трудової дисципліни; 4) попередити порушення трудової дисципліни іншими суб'єктами трудових правовідносин на підприємствах, в установах та організаціях всіх форм власності; 5) встановити умови та фактори, що стали детермінантами порушення трудової дисципліни; 6) відновити стан

¹ Kalenichenko L., Slynko D., Sobakar A., Goncharuk V. Features of disciplinary liability of police officers. *Amazonia Investiga*. 2021. 10 (41). P. 115.

² Kalenichenko L., Slynko D., Sobakar A., Goncharuk V. Features of disciplinary liability of police officers. *Amazonia Investiga*. 2021. 10 (41). P. 119.

³ Hills A. Does police work need a police institution? The evidence from Mogadishu. *Policing & Society*. 2016. № 26 (4). P. 393.

неухильного дотримання трудового розпорядку на підприємстві, в установі чи організації, а також прав суб'єктів трудових правовідносин, які зазнали негативного впливу внаслідок порушення трудової дисципліни»¹.

Варто бути свідомими і психологічної складової дисциплінарної відповідальності поліцейських. Адже будь-який виховний вплив має бути спрямований, у першу чергу, на глибинні особистісні зміни, внутрішню трансформацію, яка унеможливить повторення протиправної поведінки з огляду на особисті переконання особи, а не на існуючі зовнішні бар'єри. При цьому варто враховувати і думку окремих науковців, що організація несення служби в поліції вважається важким робочим стресором для працівників. З факторів стресу, що виникають внаслідок такої організації, слід звернути увагу на надмірну дисципліну. Організацію несення служби можна вважати бюрократичним механізмом, орієнтованим на покарання, де наголос робиться на тому, що є неправильним, а не на належній поведінці. Хоча дисципліна є важливою у таких критично важливих професіях, як робота в поліції, необхідно, щоб така дисципліна була належним чином забезпечена, щоб уникати стресу для працівників².

У цьому контексті доречно звернути увагу на те, що «питання дисципліни є базовим при науковому осмисленні сутності служби у Національній поліції України, адже закладає ті ціннісні орієнтири, моральні основи, яких має дотримуватися поліцейський. Дисципліна сприяє ефективній роботі працівників поліції, організації та виконанню службових обов'язків. Вона забезпечує стандартизацію процедур, посилює командну дисципліну, координацію дій працівників поліції під час оперативних дій і виконання спільних завдань»³.

Окремі науковці наголошують, що в контексті дисциплінарної відповідальності поліцейських слід вести мову саме про службову дисципліну, яка характеризується значно вищим рівнем відповідальності, готовності до виконання ризикованих для життя і здоров'я завдань. Так, службова дисципліна ґрунтується на створенні необхідних організаційних та соціально-економічних умов для чесного, неупередженого та гідного виконання службових обов'язків поліцейського, поваги до честі та гідності поліцейського, виховання сумлінного ставлення до виконання службових обов'язків поліцейського із застосуванням методів переконання, заохочення та примусу⁴.

Виховання високого рівня дисципліни, у тому числі за допомогою застосування дисциплінарних стягнень, необхідно розпочинати ще на етапі

¹ Глушкова Д. В. До характеристики мети, завдань та функцій дисциплінарного провадження. *Юридична наука*. 2020. № 7. С. 176.

² Violanti J. M. Police organizational stress: the impact of negative discipline. *International Journal of Emergency Mental Health and Human Resilience*. 2011. № 13 (1). P. 6.

³ Музичук О.М., Лукаш С.С., Пуріга І.П. Поняття та особливості дисциплінарної відповідальності працівників Національної поліції України. *Наше право*. 2023. № 3. С. 134.

⁴ Sirokha D., Felyk V., Podorozhnii Y., Podorozhnii A. Basic aspects of the compliance with discipline and legitimacy within the official activities of police. *Amazonia investiga*. 2020. № 9 (25). P. 489.

підготовки майбутнього поліцейського. Саме тому велика увага в цьому контексті має приділятися діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських. Ми поділяємо думку В. О. Тюріною, яка зазначає, що «з метою успішного й ефективного виконання службових завдань, що стоять перед працівниками поліції, раціональним є формування і розвиток у курсантів відповідальності як якості особистості, що сприятиме формуванню професійної суб'єктності у майбутніх офіцерів поліції»¹.

Водночас особливої важливості набуває і цивільно-правова відповідальність поліцейських, адже будь-яка сучасна організація є органічною частиною складної, взаємопов'язаної та взаємозалежної сукупності підприємств, установ та організацій. Останні виступають в ролі споживачів, постачальників, органів влади, посередників, арбітрів тощо. Економічні, соціальні, екологічні та політичні інтереси, мотиви та прагнення переплітаються в цій складній мережі взаємовідносин². Закономірно, що у такому складному сучасному суспільстві актуалізується питання заподіяння моральної чи матеріальної шкоди.

Відповідно у таких умовах якість цивільного права безпосередньо залежить від того, наскільки держава політично і юридично готова нести цивільну відповідальність за свавільне (а в деяких випадках і законне) втручання органів державної влади в права і свободи, що охороняються Конституцією та цивільним законодавством України. Іншими словами, якість (або неякісність) цивільного законодавства залежить від наявності (або відсутності) адекватних і ефективних механізмів і гарантій проти зловживань чи інших дій, за допомогою яких держава втручається в права та інтереси особи³.

Щодо конкретних таких механізмів у вітчизняному законодавстві, то варто вказати на ч. 1 ст. 1176 Цивільного кодексу України, яка передбачає, що «шкода, завдана фізичній особі внаслідок її незаконного засудження, незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного застосування запобіжного заходу, незаконного затримання, незаконного накладення адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт, відшкодовується державою у повному обсязі незалежно від вини посадових і службових осіб органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду»⁴.

Варто задля більш ґрунтовного осмислення даного питання

¹ Тюріна В. О. Відповідальність як фактор формування професійної суб'єктності курсантів як майбутніх офіцерів поліції. *Адаптивне управління: теорія і практика*. 2020. Вип. 8 (15). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/284/256>.

² Shamborovskyi G., Razumovskay T., Prykhodko O., Getmanets O., Nakonechna N. Corporate social responsibility development trends in international entrepreneurship. *International Journal of Entrepreneurship*. 2020. № 24 (1). URL: <https://dspace.krok.edu.ua/items/3cb3fc1b-da02-49fe-8131-98d32e317fa1>.

³ Shyshka R., Shyshka O., Shyshka N., Slipchenko A., Tkalych M. Updating Civil Legislation in Accordance with European Quality Standards: The Example of Ukraine. *DIXI*. 2022. № 24 (1). DOI: <https://doi.org/10.16925/2357-5891.2022.01.11>.

⁴ Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

звернутися до практики Верховного Суду України. Так, варта уваги правова позиція ВСУ від 25 травня 2016 року у справі № 6-440цс16: «Шкода, завдана незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, розслідування, прокуратури або суду, відшкодовується державою лише у випадках вчинення незаконних дій, вичерпний перелік яких охоплюється частиною першою статті 1176 ЦК України, а саме у випадку незаконного засудження, незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного застосування запобіжного заходу, незаконного затримання, незаконного накладення адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт. За відсутності підстав для застосування частини першої статті 1176 ЦК України, в інших випадках заподіяння шкоди цими органами діють правила частини шостої цієї статті – така шкода відшкодовується на загальних підставах, тобто виходячи із загальних правил про відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, їх посадовими та службовими особами (статті 1173, 1174 цього Кодексу)»¹.

У ході осмислення цивільно-правової відповідальності слід враховувати актуальні виклики цифровізації. Так, О. С. Бакумов влучно звертає увагу на необхідність врахування «поряд із розширенням мережі цифрових прав також їх державного гарантування та встановлення відповідальності держави за їх порушення. Між тим системно ці питання ані в національному законодавстві, ані в законопроектних розробках навіть не були порушені. Проте необхідність передусім їх конституційно-правового вирішення зумовлене тим, що, як показує зарубіжний досвід, втілення концепції цифрової держави приховує в собі певні небезпеки для конституційної соціальної держави»². Науковець також зазначає, що «варто також зважити на ту обставину, що надання послуг в електронній формі призведе до практично повного вилучення особистісного чинника у сфері надання відповідних послуг. Йдеться про значне знеособлення процесу прийняття державою рішень про надання тієї чи іншої послуги або відмови в її наданні. Природно, що за таких умов модифікуються можливості держави застосовувати процес зворотного регресу до тих державних службовців, які, наприклад, прийняли незаконне рішення про відмову громадянину в доступі до тієї чи іншої послуги»³.

С. О. Попова стверджує, що основним призначенням цивільно-правової відповідальності поліцейського за шкоду, завдану у стані крайньої необхідності є «відновлення попереднього становища або хоча б

¹ Стаття 1176. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду // Протокол : Юридичний інтернет-ресурс. URL: https://protocol.ua/ua/tsivilniy_kodeks_ukraini_stattya_1176/.

² Бакумов О. С. Реалізація концепту «держава у смартфоні» як напрям підвищення юридичної відповідальності держави в сучасній Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 4 (29). Т. 1. С. 19.

³ Бакумов О. С. Реалізація концепту «держава у смартфоні» як напрям підвищення юридичної відповідальності держави в сучасній Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 4 (29). Т. 1. С. 20.

наближення до цього і передбачає справедливе відшкодування збитків за завдану шкоду. Проте, іноді трапляються випадки, коли начебто правопорушення вчинене, наявні його ознаки, але цивільно-правова відповідальність не настає. Йде мова про ситуації, коли особа звільняється від відповідальності. У той же час, не вважається умовою для звільнення від відповідальності вчинення шкоди у стані крайньої необхідності. Хоча насправді особа діяла для відвернення більшої шкоди і в неї в цей час не було іншого вибору, окрім того, щоб завдати шкоди»¹.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна дійти до висновку, що дисциплінарна відповідальність нерозривно пов'язана з багатоаспектним феноменом дисципліни поліцейських, в основі якої лежать не діючі вимоги та інституційні правила, а забезпечення розвитку високих професійних та особистих якостей поліцейського, врахування психологічної складової, спрямованості, у першу чергу, на глибинні особистісні зміни, внутрішню трансформацію, яка унеможливить повторення протиправної поведінки з огляду на особисті переконання особи, а не на існуючі зовнішні бар'єри. Цивільно-правова відповідальність поліцейських є основою захисту майнових та особистих немайнових прав громадян у сфері діяльності правоохоронних органів.

До перспективних напрямів подальших досліджень віднесено наукове осмислення сутності дисципліни поліцейських в умовах воєнного стану, зокрема в ході проходження служби у складі зведених загонів та участі у бойових діях, особливостей дисциплінарної відповідальності таких поліцейських, а також наявних проблем у даній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакумов О. С. Реалізація концепту «держава у смартфоні» як напрям підвищення юридичної відповідальності держави в сучасній Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 4 (29). Т. 1. С. 15–22.
2. Глушкова Д. В. До характеристики мети, завдань та функцій дисциплінарного провадження. *Юридична наука*. 2020. № 7. С. 176–180.
3. Музичук О.М., Лукаш С.С., Пуріга І.П. Поняття та особливості дисциплінарної відповідальності працівників Національної поліції України. *Наше право*. 2023. № 3. С. 134–139. DOI: <http://doi.org/10.32782/NP.2023.3.20>
4. Попова С. О. Особливості цивільно-правової відповідальності поліцейського за шкоду, завдану у стані крайньої необхідності. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Вип. 78. С. 210–215.
5. Стаття 1176. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду //

¹ Попова С. О. Особливості цивільно-правової відповідальності поліцейського за шкоду, завдану у стані крайньої необхідності. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Вип. 78. С. 211.

Протокол : Юридичний інтернет-ресурс. URL: https://protocol.ua/ua/tsivilniy_kodeks_ukraini_stattya_1176/.

6. Тюріна В. О. Відповідальність як фактор формування лідерської компетентності курсантів як майбутніх офіцерів поліції. *Науковий часопис НПУ ім. П.М. Драгоманова*. 2020. Вип. 72. С. 214–218. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-2.46>.

7. Тюріна В. О. Відповідальність як фактор формування професійної суб'єктності курсантів як майбутніх офіцерів поліції. *Адаптивне управління: теорія і практика*. 2020. Вип. 8 (15). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/284/256>.

8. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

9. Hills A. Does police work need a police institution? The evidence from Mogadishu. *Policing & Society*. 2016. № 26 (4). P. 393–410.

10. Kalenichenko L., Slynko D., Sobakar A., Goncharuk V. Features of disciplinary liability of police officers. *Amazonia Investiga*. 2021. № 10 (41). P. 114–120. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.41.05.11>.

11. Kalenichenko L., Slynko D., Sobakar A., Goncharuk V. Features of disciplinary liability of police officers. *Amazonia Investiga*. 2021. 10 (41). P. 114–120. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.41.05.11>.

12. Shamborovskyi G., Razumovskay T., Prykhodko O., Getmanets O., Nakonechna N. Corporate social responsibility development trends in international entrepreneurship. *International Journal of Entrepreneurship*. 2020. № 24 (1). URL: <https://dspace.krok.edu.ua/items/3cb3fc1b-da02-49fe-8131-98d32e317fa1>.

13. Shyshka R., Shyshka O., Shyshka N., Slipchenko A., Tkalych M. Updating Civil Legislation in Accordance with European Quality Standards: The Example of Ukraine. *DIXI*. 2022. № 24 (1). DOI: <https://doi.org/10.16925/2357-5891.2022.01.11>.

14. Sirokha D., Felyk V., Podorozhnii Y., Podorozhnii A. Basic aspects of the compliance with discipline and legitimacy within the official activities of police. *Amazonia investiga*. 2020. № 9 (25). P. 487–492.

15. Violanti J. M. Police organizational stress: the impact of negative discipline. *International Journal of Emergency Mental Health and Human Resilience*. 2011. № 13 (1). P. 6–31.

Стаття надійшла до редакції 30.08.2024

Serhii S. LUKASH,

Doctor of Science in Law, Professor

(Sumy Branch of Kharkiv National University of Internal Affairs, Sumy, Ukraine)

Kateryna S. NAUMENKO,

PhD in Law, Associate Professor

(Sumy Branch of Kharkiv National University of Internal Affairs, Sumy, Ukraine)

Iryna P. PURIHA,

PhD in Economy

(Sumy Branch of Kharkiv National University of Internal Affairs, Sumy, Ukraine)

Mykola Ol. LUKIANOV

(Sumy Branch of Kharkiv National University of Internal Affairs, Sumy, Ukraine)

ON THE ISSUE OF DISCIPLINARY AND CIVIL LIABILITY OF POLICE OFFICERS

The article noted that discipline, decency, responsibility, and integrity of police officers acquire special significance and a fundamentally new meaning in conditions of martial law. The current features of disciplinary responsibility of police officers are identified. It is emphasized that the leading task of disciplinary responsibility of police officers is not to maintain current requirements and institutional rules, but to ensure the development of high professional and personal qualities of a police officer. Attention is drawn to the fact that the upbringing of a high level of discipline, including through the application of disciplinary sanctions, must begin at the stage of training a future police officer. It is argued that the essence of civil liability of police officers is connected with the ability of the state to politically and legally bear civil liability for arbitrary and illegal restrictions by representatives of law enforcement agencies on human rights and freedoms.

Key words: *disciplinary liability, disciplinary proceedings, civil liability, police officers, martial law, digitalization, civil law.*